

הצעות לשינוי סעיפי הקודקס האזרחי העוסקים בהשבת אבידה

כתבו: מתן שרגאי ואלעד מורגנשטרן – סטודנטים בקליניקה למשפט עברי

1. "זהו בעלים"

החוק הקיים:

2 (א) המוצא אבידה ונוטלה (להלן - המוצא) חייב להשיבה לבעלה או להודיע עליה בהקדם למשטרה, זולת אם בנסיבות הענין יש להניח שבעל האבידה התיימש ממנה מחמת מיעוט שוויה.

קודקס:

685 (א) המוצא אבידה ונוטלה (בפרק זה - המוצא) חייב להשיבה לבעלה או להודיע עליה בהקדם למשטרה, זולת אם בנסיבות הענין יש להניח שבעל האבידה התיימש ממנה מחמת מיעוט שוויה.

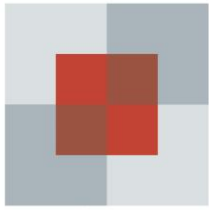
ההצעה שלנו:

המוצא אבידה ונוטלה (בפרק זה - המוצא) חייב להשיבה לבעלה, לאחר שוודא זהותו ככל הניתן בנסיבות הענין, או להודיע עליה בהקדם למשטרה, זולת אם בנסיבות הענין יש להניח שבעל האבידה התיימש ממנה מחמת מיעוט שוויה.

הסבר-בחוק הקיים והקודקס המוצע, המוצא חייב להחזיר את האבידה לבעלים. הבעייתות בכך היא שלרוב המוצא כלל לא ידע מי הבעלים אלא רק מניח מי הם. אנו סבורים כי על המוצא לוודא כי האדם המבקש את המציאה הוא אכן הבעלים, פרצדורה שאינה קיימת בחוק הקיים בקודקס, שכן לא סביר שהמוצא אבידה יחזיר אותה ללא בירור זהות ה"מאבד".

גישה זו רווחת במשפט העברי, כבר בתלמוד¹ נקבע "וכי תעלה על דעתך שיתננו קודם שידרשנו אלא דרשהו אם רמאי הוא או אינו רמאי לאו בסימנין..."

¹תלמוד בבלי, בבא מציעא כח, ע"א.

במשפט העברי חשיבות גדולה ל"סימנים" שבעזרתם יכול המאבד להוכיח את בעלותו באבידה כפי שפסק בשולחן ערוך² "אין המוצא מציאה חייב להכריז, אלא בדבר שיש בו סימן בגופו או שראוי ליתן במקומו או בקשריו או במנינו או במדתו או במשקלו." לגבי הדרך בה על המוצא לוודא את זהות הבעלים, קיימות מספר אפשרויות כגון: סימני זיהוי, טביעת עין, עדים ונאמנות. אנו סבורים כי יש להשאיר את אופן הזהוי לשיקול דעת המוצא עפ"י נסיבות העניין.

2. "רשותו של אדם אחר"

החוק הקיים:

3. אבידה שנמצאה ברשות הזולת - המוצא אבידה ברשותו של אדם אחר חייב להודיע עליה לבעל הרשות ולמסרה לו לפי דרישתו; קיבל בעל הרשות את האבידה לידו, יראו אותו כמוצא.

הקודקס:

686 אבידה שנמצאה ברשות הזולת - המוצא אבידה ברשותו של אדם אחר חייב להודיע עליה לבעל הרשות ולמסרה לו לפי דרישתו; דרש בעל הרשות את מסירת האבידה מוקנות לו זכויות המוצא גם אם המוצא לא ציית לדירשה. לא דרש בעל הרשות את מסירת האבידה יהיו הזכויות למוצא.

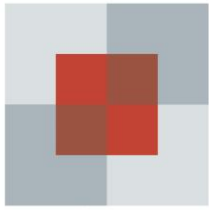
ההצעה שלנו:

סעיף הגדרות- "רשותו של אדם אחר"- נכס בו לבעל הרשות שליטה בלעדית בפועל ואינו פתוח באופן חופשי למעבר עוברים ושבים.

הסבר: בחוק הקיים ובקודקס במוצע אין הגדרה ל"רשותו של אדם אחר: אנו סבורים כי יש לאמץ את ההגדרה הקיימת במשפט העברי למונח זה.

² שולחן ערוך חושן משפט הלכות אבידה ומציאה סימן רסב.

ברמב"ם: ³ "ולמה לא תקנה החנות לבעליה? לפי שאינה חצר המשתמרת". ישנה חשיבות לשליטת בעל הרשות על הנכס שלו. כלומר, רשותו של אדם קונה לו רק אם היא בשליטתו ומשתמרת.⁴

כך גם ברשב"א⁵ "חצר שאינה משתמרת דהיא רשות הרבים, שהחנוני רוצה הוא בכניסת הרבים שיקנו ממנו, והרי היא כרשות הרבים".

וברא"ש⁶: "וחצירו לא קנתה, דלא סמכא דעתיה, כיון דרבים נכנסין ויוצאין. ואפילו איתיה בחנות (=אפילו ישנו בעל החנות בחנות), לאמהני עומד בצד חצירו אלאהיכא דמצי לשומרו ויכול לעכב שלא יטלוהו אחרים; אבל הכא כיון דלא ידע דאיתיה שם (=בעל החנות אינו יודע שהאבידה מצויה בחנותו) ורבים מצויין שסלא קניא ליה חצירו".

3. "כפועל בטל"

החוק הקיים:

6. (א) אבידה שהיא נכס שעלול להתקלקל או לאבד שיעור ניכר משוויו, או שהוצאות שמירתו אינן סבירות לעומת שוויו, או אבידה שהיא בעל חיים, רשאי המוצא למכרה בדרך סבירה, וכן רשאית לעשות המשטרה, אם האבידה נמסרה לה.

קודקס (אין הבדל)

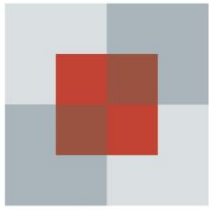
688(א) אבידה שהיא נכס שעלול להתקלקל או לאבד שיעור ניכר משוויו, או שהוצאות שמירתו אינן סבירות לעומת שוויו, או אבידה שהיא בעל חיים, רשאי המוצא למכרה בדרך סבירה, וכן רשאית לעשות המשטרה, אם האבידה נמסרה לה.

ההצעה שלנו כתוספת לסעיף האמור:

³ רמב"ם, שם, טז, ד, וכן ראה רמב"ם, שם, יז, ח.
⁴ להרחבה ניתן לראות את פסק דינו של השופט אלון בעניין זה בד"נ 13/80, אליעזר הנדלס נ' בנק קופת עם בע"מ ואח', פ"ד לה(2), 785.

⁵ רשב"א מובא בשיטה מקובצת, בבא מציעא, כו, ב ד"ה מתניתין מצא בחנות וכו'.
⁶ פסקי הרא"ש, בבא מציעא, פרק ב, סימן י.

"נתגלה בעל האבידה תוך התקופה כאמור בסעיף 687 והוכיח את בעלותו עליה, ישיב לו המוצא או המשטרה, לפי הענין, את האבידה, לאחר ששילם את ההוצאות הסבירות המוכחות שהוצאו עקב שמירתה, הטיפול בה והחיפוש אחר בעלה."

הסבר - אנו סבורים כי יש להוסיף התייחסות למצב בו הוצאות שמירת הנכס סבירות לעומת שוויו (לדוגמה שמירה על שק יהלומים יקרים ששכירת הכספת שווה פחות משווי השק). במקרה זה חסרה בחוק התייחסות להשבת ההוצאות שאותם הוציא המוצא. אמנם קיימת לכך התייחסות בתקנות השבת אבידה: 6' (א) נתגלה בעל האבידה תוך התקופה כאמור בסעיף 4 לחוק והוא הוכיח את בעלותו עליה, ישיב לו המוצא או המשטרה, לפי הענין, את האבידה, לאחר ששילם את ההוצאות הסבירות שהוצאו עקב שמירתה, הטיפול בה והחיפוש אחר בעלה. אך אנו סבורים כי יש להכניס זאת לחוק החדש בנוסח שהוצע על ידינו.

המשפט העברי מכיר בהשבת סכומים שהוציא המוציא. כך בתלמוד⁷ "החזירה וברחה, החזירה וברחה - אפילו ארבעה וחמשה פעמים - חייב להחזירה, שנאמר (דברים כב א) [לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם] השב תשיבם [לאחיך]; היה בטל מסלע - לא יאמר לו "תן לי סלע" אלא נותן לו שכרו כפועל." ובשולחן ערוך:⁸ הרואה אבידה חייב להחזיר בחנם, אם הוא בטל. אבל אם היה עוסק במלאכה ובטל ממלאכתו ששורה דינר, והחזיר אבדה ששורה מאה דינר, לא יאמר לו: תן לי דינר שהפסדתי, אלא נותן לו שכרו כפועל בטל שיבטל מאותה מלאכה שהיה עוסק בה".

4. דיווח פרטי מכירת האבידה

החוק הקיים:

6. (ב) המוצא לא ימכור את האבידה כאמור אלא לאחר שהודיע על כך למשטרה זמן סביר מראש והמשטרה לא דרשה למסור לה את האבידה.

הקודקס:

688(ב) המוצא לא ימכור את האבידה כאמור בסעיף קטן (א) אלא לאחר שהודיע על כך למשטרה זמן סביר מראש והמשטרה לא דרשה ממנו למסור לה את האבידה.

⁷תלמוד בבלי, בבא מציעא ל, ע"ב.

⁸שולחן ערוך חושן משפט הלכות אבידה ומציאה סימן רסה.

ההצעה שלנו:

המוצא לא ימכור את האבידה כאמור בסעיף קטן (א) אלא לאחר שהודיע על המכירה ופרטיה למשטרה זמן סביר מראש, והמשטרה לא דרשה ממנו למסור לה את האבידה.

הסבר - הקודקס המוצע אומנם דורש מכירה בדרך סבירה והודעה על כך למשטרה אך לא דורש פרטים על המכירה כגון הצדדים, הסכומים תאריכים וכו'.

במשפט העברי ישנו פיקוח של בית דין על מכירת אבידה. אמנם כיום לא ניתן לדרוש פיקוח של בית משפט על כל מכירה עם זאת יש צורך שלפחות יהיה פיקוח של גורם חיצוני כגון משטרה.

כך נפסק ברמב"ם:⁹ "מצא עגלים וסייחין של רעי מטפל בהן שלשה חדשים ושל בריאה שלשים יום, אווזים ותרגולין גדולים מטפל בהן שלשים יום, מצא קטנים וכל דבר שטיפולו מרובה משכרו מטפל בהן שלשה ימים, מיכן ואילך מוכרן בבית דין, וכן פירות שהתחילו להרקיב וכיוצא בהן מוכרן בבית דין."

וכך נפסק גם בשולחן ערוך:¹⁰ אווזים ותרגולים זכרים (גדולים), מיטפל בהם שלשים יום. קטנים ביותר, וכל דבר שטיפולו מרובה משכרו, מטפל בהם ג' ימים, מכאן ואילך מוכרן בב"ד.

⁹ רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק יג הלכה ט"ז.
¹⁰ שולחן ערוך חושן משפט הלכות אבידה ומציאה סימן רסז סעיף כד.